

Bir Anne, Bir Kadın, Bir Hükümdar: Kazan'dan Moskova'ya Süyün Bike'nin Mücadelesi

Hatice ERTÜRK¹

Öz

XV. yüzyıl Rusya'nın Moğol hakimiyetinden kurtulup siyasi birliğini kurmaya başladığı, Altın Orda Hanlığının ise parçalanma sürecine girdiği bir dönemdir. Bu süreçte Altın Orda Devletinin mirasçısı konumundaki çeşitli hanlıklar ortaya çıktı, bunlardan birisi de 1437 yılında bağımsızlığını ilan eden Kazan Hanlığıdır. 1547'de Rusya'nın başına geçen IV. İvan'ın merkezîyetçi ve yayılcı politikasının ilk hedefi Kazan Hanlığı oldu. Hem iç karışıklıklar hem de dış tehditlerle karşı karşıya kalan Kazan'ın yönetiminde önemli bir idareci olan Süyün Bike, kadın lider olarak öne çıkmaktadır. Zor bir dönemde devlet idaresini üstlenmiş güçlü bir yönetici olan Süyün Bike, Ruslara karşı verdiği bağımsızlık mücadelesi ile dikkat çeken bir cesaret örneği gösterdi. Kazan Hanlığının bağımsızlığını korumak adına verdiği mücadelede büyük bir irade ortaya koysa da Rus Çarlığının giderek artan askeri ve siyasi baskısı karşısında oğlu ile Rus yönetimine esir düştü. Oğlunu elinden alan Ruslar, onun adını ve dinini değiştirerek bir annenin yaşayabileceği en büyük acılardan birini yaşamasına sebep oldu. Esareti, oğlundan koparılması onun hem bir anne olarak yaşadığı derin hüznü hem de bir kadın lider olarak karşılaştığı zorlukları gözler önüne sermektedir. Süyün Bike'nin sıkıntılarla dolu hayatı, kadın liderliğinin, anneliğin ve siyasi direnişin iç içe geçtiği nadir tarihsel örneklerden biridir. Bu çalışma, XVI. yüzyılda Kazan Hanlığının son dönem yöneticilerinden olan Süyün Bike'nin hayatını, yönetim sürecinde iç siyasi gelişmeleri ve Rusya ile ilişkileri çerçevesinde incelemeyi amaçlamaktadır. Özellikle Süyün Bike'nin kadın yönetici olarak iktidara gelişi, karşılaştığı siyasi ve toplumsal sorunlar, Rusya'ya esir olarak gönderilmesi, bir anne olarak evladından koparılması, hanlığın yıkılış sürecindeki durumu ele alındı. Bir kadın lider olarak yaşadığı deneyimler, Süyün Bike'yi tarihsel açıdan özel ve dikkat çekici bir konuma yerleştirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kazan Hanlığı, Süyün Bike, IV.İvan, Rusya

A Mother, a Woman, a Ruler: The Struggle of Süyün Bike from Kazan to Moscow

Abstract

The 15th century was a period during which Russia began to free itself from Mongol domination and establish political unity, while the Golden Horde entered a phase of fragmentation. During this process, various khanates emerged as successors to the Golden Horde, one of which was the Kazan Khanate, which declared its independence in 1437. In 1547, Ivan IV (Ivan the Terrible) ascended to the Russian throne, and the Kazan Khanate became the first target of his centralist and expansionist policies. Amid internal turmoil and external threats, a significant figure in Kazan's administration was Süyün Bike, who stood out as a female leader. Taking on the responsibilities of governance in a time of great difficulty, Süyün Bike demonstrated remarkable courage in her struggle to preserve the independence of the Kazan Khanate. Although she showed great determination in resisting Russian pressure, she ultimately fell captive to the expanding Russian Empire along with her son. The Russians took her son, changed his name and religion, subjecting her to one of the greatest sorrows a mother can endure. Her captivity and separation from her son reflect not only the deep grief she experienced as a mother but also the challenges she faced as a female leader. Süyün Bike's life, marked by hardship, represents a rare historical example in which female leadership, motherhood, and political resistance are deeply intertwined. This study aims to examine the life of Süyün Bike, one of the final rulers of the Kazan Khanate in the 16th century, within the context of domestic political developments and relations with Russia. Particular focus is given to her rise to power as a female ruler, the political and societal challenges she encountered, her captivity by Russia, her forced separation from her child, and her role during the fall of the Khanate. Her experiences as a female leader place Süyün Bike in a unique and noteworthy position in history.

Keywords: Kazan Khanate, Süyün Bike, Ivan IV, Russia

Atf İçin / Please Cite As:

Ertürk, H. (2026). Bir anne, bir kadın, bir hükümdar: Kazan'dan Moskova'ya Süyün Bike'nin mücadelesi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 15 (2), 838-852. <https://doi.org/10.33206/mjss.1713627>

Geliş Tarihi / Received Date: 04.06.2025

Kabul Tarihi / Accepted Date: 15.12.2025

¹Dr. Öğr. Üyesi - Ardahan Üniversitesi, İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Ardahan, Türkiye, haticeerturk@ardahan.edu.tr,

 ORCID: 0000-0002-4732-2328

Giriş

XIV. yüzyılın sonlarından itibaren iç çekişmeler ve dış baskıların etkisiyle siyasi bütünlüğü zayıflamaya başlayan Altın Orda Hanlığı, Timur'un saldırıları ile daha da güç kaybetti. Bu süreçte ortaya çıkan istikrarsızlık Altın Orda toprakları üzerinde Kazan, Kırım, Astarhan, Sibir ve Nogay gibi yeni hanlıkların teşekkül etmesine yol açtı. Söz konusu hanlıklar Altın Orda'nın siyasi mirasını paylaşmakla birlikte, aralarındaki rekabet bölgesel istikrarsızlığı daha da derinleştirdi. Bu bağlamda Altın Orda'nın parçalanmasından doğan mirasçı devletlerden biri olan Kazan Hanlığı, Orta İdil sahasında 1437 yılında kuruldu. Kurucusu Uluğ Muhammed Han'dır (Kurat, 2002). Uluğ Muhammed Han, Altın Orda'yı Kazan Hanlığı çatısı altında tekrar kuvvetlendirmeyi amaçladı. Bilhassa Altın Orda Hanlığına tabi olan başta Moskova Knezliği ve diğer Rus knezliklerinin bundan sonra kendisine tabi olmasını ve kendisini han olarak kabul etmesini hedefledi (Türkoğlu, 2022 s. 137). Bu gaye ile bir süredir bağımsız devlet gibi hareket eden Moskova'ya karşı seferler düzenlemeye başladı. 1445 yılında gerçekteşen Suzdal Meydan Savaşı'nda Rusları büyük bir yenilgiye uğrattı ve Moskova Büyük Knezi Vasili'yi esir aldı (Ataç, 1953 s. 20). Yapılan antlaşma gereğince Moskova Knezliği yine eskisi gibi Moğol hakimiyeti altında Altın Orda'ya değil de Kazan Hanlığına vergi vermeye zorlandı. Vasili bir miktar fideye ödemeyi kabul ederek serbest bırakıldı. Bu fideye parasının Kazan Hanlığının gelişimine yönelik kullanıldığı düşünölmektedir (Pelenski, 1974 s. 25). Söz konusu başarı hanlığın istikrarlı bir yapı üzerine temellendirilmesine olanak tanırken, Moskova'ya karşı askerî ve siyasi üstünlüğünün bir müddet daha sürmesini mümkün kıldı. Uluğ Muhammed Han aynı yıl öldü ve yerine Mahmudek geçti (Ostrowski, 2002 s. 454, Vernadsky, 2019 s. 379-380). Onun döneminde Kazan Hanlığı, emniyetin ve asayişin sağlanması yanı sıra önemli bir ticaret merkezi haline gelerek bölgedeki siyasi ve ekonomik istikrarıyla eski Altın Orda'nın mirasını üstlenen güçlü bir devlet görünümündeydi (Kurat, 2002, s. 441-452). Ne var ki yüz yılı aşan varlığı boyunca Kazan Hanlığı, askerî alanda kendi kendine yeterli hale gelemedi ve savunma için büyük ölçüde dış ittifakların desteğine ihtiyaç duydu (Ostrowski, 2002 s. 454). Mahmudek'in ölümünün ardından Kazan Hanlığında iç karışıklıklar ortaya çıkmaya başladı. Bu dönemde Moskova Knezi olan III. İvan, yayılma politikası çerçevesinde hanlığın iç işlerine karışma fırsatı elde etti (Kurat, 1987 s. 160). Önemli ticaret merkezi haline gelen Kazan şehri Kafkas, Türkistan, İran ve Rus tüccarlarının keşiştiği bir nokta idi. Ticaret için elverişli bir nokta olan Kazan Hanlığı ekonomik gelişmelerle kendi halinde yaşamayı tercih etse de Moskova Knezliğinin güçlenmesiyle hanlık üzerindeki baskısı giderek arttı (Tansü, Çerkezöğlu, 2020, s. 105).

III. İvan, 1462–1505 yılları arasında Rusya'nın Büyük Knezi'ydi. Knezin iktidarı boyunca temel hedefi Rus knezliklerini bir araya getirerek Rusya'yı birleştirmek ve Moğol hakimiyetinden kurtarmaktı. Bu doğrultuda öncelikle iç politikada tüm Rus ülkesinde hakimiyet sağlayarak Rusya'yı merkezi bir devlet haline getirmek amacıyla Rostov, Novgorod gibi knezlikleri Moskova'ya bağladı (Acar, 2009 s. 81-82). Böylece Moskova Knezliği çatısı altında Rusya'nın sınırlarının en geniş, nüfus ve siyasi bakımdan en güçlü olduğu dönem başladı. III. İvan gerek diplomatik ilişkilerde gerekse uluslararası antlaşmalarda "bütün Rusya'nın hükümdarı" unvanını kullanmaya başladı (Meram, 1969 s. 35). Moskova'nın yükselişine Altın Orda Hanlığı engel olamıyordu. Altın Orda Hanı Seyyit Ahmed Han, 1472'de Moskova üzerine bir sefer açtı. Ancak Altın Orda askerleri arasında hastalık ortaya çıktığı için Ahmet Han, hiçbir netice alamadan geri çekilmek zorunda kaldı. Bu başarısız girişimden sonra Moskova Knezliğinin durumu büsbütün sağlamlaştı ve Doğu Avrupa'nın en güçlü devleti haline geldi. Fakat Moskova Knezliği hala Altın Orda Hanlığına tabi bir devlet sayılıyordu (Kurat, 1987 s. 112). Altın Orda Hanlığında iç karışıklıklar giderek artarken, hanlığın içinden teşekkül eden diğer hanlıkların birbirleriyle rekabet etmeleri nedeniyle Altın Orda birleşik bir devlet gücüne sahip değildi (Yakubovskiy, 1976 s. 296). Rusya bu süreci iyi bir şekilde değerlendirip Moğol hakimiyetinden büsbütün kurtulmaya yönelik politikalar yürüttü. Ödemesi gereken vergi ödemelerini aksatmaya başladı. Hem ödemediği bütün vergileri ödemesi hem de itaatini bildirmesi için Seyyit Ahmet Han, Rusya'ya elçi göndermesine rağmen III. İvan bunu reddetti. Nitekim 1480 tarihinde Ugra Nehri kıyısında karşılaşan Rus ordusu ve Moğollar, karşılıklı saldırmayı bekleyerek uzun süre hareketsiz kaldı. Kış mevsiminin yaklaşması ve en önemlisi Kırım Hanlığının Kazan'a saldıması gibi olumsuzluklar nedeniyle Seyit Ahmet Han ordusunu geri çekmek zorunda kaldı (Saray, 1989 s. 540). Muharebe olmadan sonuçlanan karşılaşma, Moğol ordusunun savaş alanını terk etmesiyle pratikte Rusya, Moğol hakimiyetinden kurtuldu (Grousset, 2006 s. 510-511). Böylece Doğu Avrupa'da bağımsız bir Rus Devleti kuruldu. Rusya'nın Moğol hakimiyetinden kurtulma sürecinde Kırım Hanlığı ile kurduğu dostane ilişkilerin belirleyici bir rol oynadığını belirtmek gerekmektedir. Altın Orda Hanlığının mirası üzerinde egemenlik kurmak isteyen Kırım Hanlığı, bu amaç doğrultusunda Rusya'yı destekledi (Togan, 1981 s. 356). Kırım Hanlığının Altın Orda sahasının tamamında nüfus sahibi olma hedefi doğrultusunda Seyyid Ahmed Han üzerindeki baskısı, onun Rusya'ya karşı askerî müdahalede bulunmasını engelleyen önemli bir etkendi. Her ne kadar kurulan dostane ilişkilerin Rusya'nın

bağımsızlığını kazanmasında etkili bir rolü olmuşsa da çıkar çatışmaları ve bölgesel rekabet ile güç dengelerinin değişmesiyle rakip haline gelen Rusya ile Kırım Hanlığı, ilerleyen dönemde iki düşman olarak tarih sahnesinde yerini aldı. Altın Orda hanlarının meşru vârisi olma iddiasıyla Kazan ve Astarhan gibi hanlıkları ele geçirmek isteyen Kırım Hanlığı, Moskova ile anlaşmazlığa düşerken Rusya'nın izlediği yayılmacı politika onu Osmanlı Devleti'ne yakınlaştırdı (İnalçık, 1996 s. 76-77). Moskova tarafından bakıldığında ise Kırım Hanlığını Altın Orda ardıllarına karşı desteklemenin artık stratejik bir fayda sağlamadığı anlaşıldı. Bu durum Rusların Kazan üzerindeki taleplerini meşrulaştırarak bölgeyi doğrudan kendi egemenlik alanlarının bir parçası olarak görmeye başlamalarına ve Kırım'ın askeri ve siyasi olarak güçlenip Kazan üzerindeki nüfuzunun artmasına yol açtı (Zaitsev, 2002 s. 462).

Bir dönem Altın Orda Hanlığının hâkimiyeti altında yaşayan Ruslar, zamanla eski egemenlerinin idarî ve askerî teşkilatlarını öğrenerek güç kazanmaya başladı. Özellikle Altın Orda'nın birden fazla hanlığa bölünmesi ve hanlıklar arasında rekabetin artması, Rusların daha etkili ve sonuç alıcı faaliyetler yürütmelerine olanak sağladı (Saray, 1998 s. 17). Rusya artık bağımsız bir devlet olarak sınırlarını genişletme politikası çerçevesinde yönünü doğu ve batıya yöneltti (Novoselyskiy, 2011 s. 2). Doğu istikametinde stratejik konumu dolayısıyla hem ekonomik hem de siyasi açıdan ilk hedef Kazan Hanlığı idi. Altın Orda Hanlığının dağılmasıyla ortaya çıkan Kazan Hanlığı onun temsilcisi konumuna geldi ve Rusya için ilk sırada güvenlik problemi olarak görüldü. Özellikle Karamzin, Solovyev gibi tarihçilerin yanı sıra Hristiyanlaşma sürecini kayıt altına alan A. Majarovski, E.Malov, N.V. Nikolski gibi misyonerler tarafından Kazan Hanlığının Hristiyan azizleri ve Rusları aşağılayan saldırıları gerekçe gösterilerek Kazan'ın işgalinin gerekli olduğu ifade edildi (Topsakal, 2021 s. 108). Kazan Hanlığını işgal sürecinde Moskova Knezliğinin doğrudan siyasi kontrolü altındaki Kasım Hanlığının Rusya'yı desteklediği görülmektedir. Bu destek Rusya'nın bölgedeki Tatar hanlıklarını birbirine karşı kullanma stratejisinin dikkat çekici bir örneğidir. Kazan Hanlığı içerisinde biri mevcut hanı destekleyen diğeri ise ona muhalefet olan iki ayrı grubun varlığı, hanlık tahtı üzerinde birden fazla adayın ortaya çıkmasına sebep oldu. 1467 yılında Kazan Hanı Halil Han'ın vefatının ardından muhalif grubun hanlık tahtı için Uluğ Muhammed'in oğlu Kasım'ı düşünmesi, Moskova Knezliğinin iç işlerine müdahil olabilmesi için uygun bir ortam yarattı. Bu süreçte genişleme siyaseti izleyen Moskova knezinden askeri ve siyasi destek talep eden Kasım, yabancı bir gücün Kazan Hanlığının iç işlerine doğrudan müdahalesine kapı araladı. Bu gelişmeler Rusya'nın Kazan'ı ele geçirme yönündeki hedeflerini gerçekleştirmesi adına elverişli bir zemin oluşturdu (Kurat, 1972 s. 160). 1469 ve 1478 yıllarında Kazan Hanlığı üzerine seferler düzenlense de Ruslar yenilgiye uğradı. Bu durum Rusya'nın hanlık üzerindeki etkisini açıkça ortaya koyarken Kazan Hanlığının yalnızca dış tehdit olan Rusya ile değil aynı zamanda kendi soyundan gelen Kasım Hanlığı gibi Türk-Tatar unsurları ile de ve içerideki Rus yanlısı gruplarla da mücadele ettiğini göstermektedir. Süreç içerisinde Moskova'nın bölgedeki nüfuzu, kendisine bağlı Kasım Hanlığı ve Nogaylar gibi Türk-Tatar topluluklarının yanı sıra hanlık içerisindeki Rus yanlılarının desteğini kazanarak daha da arttı. Rus saldırıları karşısında hanlığı korumayı başaran Kazan Hanı İbrahim Han'ın çok enerjik bir şahsiyet olduğu düşünülürken birlikte Han'ın 1479'da ölümüne, Kazan Hanlığı için büyük bir talihsizlik olarak değerlendirilmektedir (Kurat, 1972 s. 161). Bu dönem itibarıyla Moskova ve Kazan arasındaki ilişkilerde yaşanan değişim ve dönüşüm dikkate değer niteliktedir. Nitekim İbrahim Han'ın ölümüyle birlikte kimin han olacağı tartışmaları neticesinde Kazan Hanlığında iç karışıklıklar başladı. 1485 yılında Kazan Hanlığının başına Rus düşmanlığı ile tanınan Ali Han'ın geçmesi Kazan'ı ele geçirmek için Ruslara gerekli motivasyonu sağlıyordu (Kurat, 1987 s. 116). III. İvan, Kazan'daki farklı siyasi gruplar arasında iç çatışmalara yol açan hanedan çekişmelerini fırsat bilerek büyük bir orduyla harekete geçti. 9 Temmuz 1487'de Rus ordusu ilk defa Kazan şehrini işgal etti, kendilerine muhalif olanları sürgüne gönderdi (Kurat, 1972, s. 163, Ataç, 1953 s. 23). Kazan'ın işgal edilmesi onun tamamen ortadan kaldırılması anlamına gelmiyordu. Ruslara hizmet eden, gerektiğinde asker tedarik eden Rusya'nın himayesinde bir hanlık haline geldi. Böylece III. İvan, Kazan'ın iç işlerine doğrudan müdahale edebildi ve aynı zamanda dış işleri üzerinde bir miktar kontrol sahibi oldu (Pelenski, 1974 s. 29). Moskova'nın istediği irade kuruldu ve başına Rus yanlısı bir han getirildi. Rusya ile Kazan Hanlığı arasında karşılıklı ilişkileri düzenleyen bir anlaşma yapıldı. Buna göre: Kazanlılar Ruslara karşı savaşmayacaklardı. Moskova büyük knezinden izinsiz kendilerine han seçemeyeceklerdi. Hanlığın içinde Rusların menfaatleri korunacaktı. İki ülke arasındaki güç dengesinin Moskova lehine olduğu açık olsa da Kazan ayrı bir devlet statüsünü tamamen kaybetmedi. Ancak Kazan Hanlığının artık müstakil bir devlet olmaktan çıktığı, Moskova'nın hâkimiyeti altına girdiğini söylemek yanlış olmayacaktır (Kurat, 1987 s. 117). Kazan'da kurulan Moskova hâkimiyeti, uzun vadede Rusya'nın Türk-Müslüman hanlıkları üzerindeki yayılmasının ilk adımı olarak değerlendirilebilir. Ancak 1487'de başlayan bu süreç uzun sürmedi. 1502 yılında Kazan Hanı olarak başa geçen Muhammed Emin, Rus hâkimiyetine son vermek amacıyla 1505'te Moskova'ya karşı sefer açtı. Nogay kuvvetlerinin de desteği ile Rus ordusu yenilgiye uğradı.

Süyün Bike'nin Hayatı

Kazan Hanlığının son idarecilerinden olan Süyün Bike, soyları Cengiz Han'a dayanan Nogay Mirzalarından Yusuf Mirza'nın kızıdır. Kaynaklarda "Süyün Bik, Sümbik, Süyüm Bük" şeklinde farklı kullanımları söz konusudur. Sevinmek anlamına gelen Süyün kelimesi evli hanım, hanımefendi anlamındaki "Bike" kelimesi ile kullanılmaktadır. Bike unvanının verilmesi Kazan hanı ile evliliğinden önce Nogay beyinin kızı olmasından ileri gelmektedir (Togay, 1942 s. 22). 1515'te doğan Süyün Bike sevimli, güzel ve çok akıllı bir kızıdır. Nogayların sosyo-kültürel yaşamı içinde kadının toplumsal yerine bakıldığında evdeki tüm zorlu işleri yapmak zorunda olması, eğitimsiz olup kaderlerine boyun eğmek zorunda kalmaları bakımından erkeğin konumundan daha aşağı seviyededir (Kuş, 2018 s. 142). Bu açıdan değerlendirildiğinde sadece Nogay kızları içerisinde değil Kazan ve Rus illeri de dahil o çevrede asaleti ve ahlakıyla ona denk olabilecek hiçbir kız yoktu.

1532 yılından itibaren Kazan Hanlığının başına Can Ali Han geçti. Her ne kadar Kazan Hanlığı bu dönemde bağımsız bir siyasal yapı görüntüsü arz etse de fiilen Moskova knezinin yönlendirmesiyle idare edilmekteydi. Bu durumu en açık bir şekilde ortaya koyan örneği, Ruslar tarafından desteklenen Can Ali Han'ın Süyün Bike ile evlenmek istediği için dönemin Moskova knezine başvurarak hem izin hem de destek talebinde bulunmasıdır (Atlası, 2004 s. 18-20). Neticede Moskova knezi, Can Ali'nin Nogay kızı Süyün Bike ile evlenmesine izin verdi. Bu evlilik vasıtasıyla Moskova'ya evvelden beri düşman olan Nogaylar ile bir uzlaşma sağlayabilecekti (Ahmerov, 2009 s. 116). Yaklaşık iki buçuk asır boyunca Altın Orda Hanlığının egemenliği altında kalan Rusya, artık dağılmakta olan bu hanedanın mirası üzerinde kurulan hanlıklar üzerinde söz sahibi olan bir güç hâline geldi. Bu gelişme, çarpıcı tarihsel bir dönüşüm olarak değerlendirilebilir. Nogaylar, Kazan Hanlığına karşı tarihi rekabet ve husumet içinde olsalar da kızlarını Kazan Hanına gelin olarak vermeyi kabul ettiler. Her ne kadar bu evlilik Rusya açısından olumsuz bir gelişme gibi görünse de aralarındaki anlaşmazlıklar ve siyasi mücadele göz önüne alındığında, bu akrabalık ilişkisinin iki Türk topluluğu arasındaki gerilimi kalıcı biçimde sona erdirmesi söz konusu değildi. Rusya da bunun farkında idi. Nitekim bu evlilik sayesinde Kazan ve Nogay ilişkilerinde kısmi bir iyileşme görülse de tam anlamıyla bir barış ve birlik sağlanamadı. (Atlası, 2004 s. 20). Nogaylar, Kazan Hanlığının askeri ve diplomatik mücadelesinde zaman zaman müttefik olarak önemli rol oynadı. Özellikle Kazan'ın dış tehditlere karşı savunma durumlarında askeri destek sağlamaları gibi pratik katkıları söz konusudur. Ancak dönemsel koşullara göre şekillenen ve sınırlı etki yaratan pragmatik bir iş birliği niteliğindeki bu destek, Kazan hanının politik durumu, Rusya ve Kırım gibi diğer güçlerin baskısı ve Nogayların kendi iç meseleleri gibi sebeplerden ötürü sabit, güçlü ve istikrarlı olmadı.

Vatanperverliği ile tanınan Süyün Bike, eşi Can Ali'nin Rus esiri gibi tavrından hoşnut değildi (Togan, 1912 s. 225). Ayrıca babasına her defasında Can Ali Han'ın kendisini sevmediğini bildirdi, bu durumdan rahatsız olan Yusuf Mirza, Kazanlıları her fırsatta Can Ali'nin tahttan indirilmesi için kışkırttı (Kamalov, 2007 s. 136). O sırada Moskova Knezinin ölümü ile yönetimde oluşan boşluk, Kazan'daki milli parti taraftarlarını cesaretlendiren bir gelişme oldu. Dolayısıyla Moskova yanlısı olması nedeniyle Kazan halkının kendisinden hoşlanmadığı Can Ali'ye karşı ayaklanma başladı. Kırım Hanının teşebbüsleri ile başlayan ayaklanmada Can Ali Han öldürüldü (Grousset, 2006: 514). Süyün Bike'nin evliliği sadece iki yıl sürdü. Kazan'daki Ruslara karşı olan nefret onlar tarafından seçilen Can Ali'nin şahsında toplandı. Ayaklanmada Moskova taraftarı olarak bilinen beylerle birlikte Rus elçisi de öldürüldü. Böylece Kazan'daki Rus unsurları temizlenmiş oldu (Onmuş, 1966 s. 17). Rusya, Kazan'da ciddi bir siyasi gerileme yaşadı. Kırım Hanlığının ayaklanmayı desteklemesi, Kazan'ı Kırım yörüngesine çekmeyi dahası Volga Tatar Hanlığında Kırım hakimiyetini kurmayı amaçlayan aktif bir Kırım politikasının başlangıcını da işaret ediyordu (Pelenski, 1974 s. 35). Can Ali'nin ölümü sonrası Kazan Hanlığının başına ikinci kez Kırım Hanının oğlu Safa Giray geçti (Khodarkovsky, 2021 s. 157). İkinci kez han olsa da Kazan halkına tam anlamıyla güvenmediği için Safa Giray yanında kâfi miktarda Kırım askeri getirdi (Türk Yurdu Dergisi, s. 575). Hükümet değişikliğinin ilk göze çarpan tesiri Ruslara karşı sefer açılması oldu. Diğer yandan daha önce de örnekleri olduğu gibi Kırımlıların yönetimde nüfuzunun artması üzerine muhalefet grubu teşekkül etti ve Moskova ile gizlice münasebet tesis edildi. Siyasi dengelerin mütemadiyen değiştiği bu ortamda Safa Giray 1546 yılına kadar hanlığın başında kaldı. (Kurat, 2002 s. 441-452).

Safa Giray evli olmasına rağmen Süyün Bike ile evlenmek istedi. Birçok yönden kendisine denk olduğunu düşündüğü özellikle Safa Giray ile evlenmekten Süyün Bike'nin de memnun olduğu anlaşılmaktadır (Atlası, 2004 s. 23). Safa Giray ile evliliğe olumlu bakmasının önemli gerekçelerinden birisi onun Rus düşmanı olması denebilir. Milli duruşu ile öne çıkan Süyün Bike hem babasının hem de kocasının desteği ile Kazan'daki Rus yanlılarına karşı oluşan milliyetçi grubun başkanı oldu (Üçok, 2011 s. 209-210).

Safa Giray ile yaptığı evliliği süresince son derece huzurlu ve itibarlı bir yaşam sürdü. Sevgi ve saygı gördü, toplum nezdinde yüksek bir itibar kazandı. Kazan Hanlığının en güçlü hanlarından biri olan Safa Giray'ın otoritesi ve konumu göz önüne alındığında, Süyün Bike'nin eşine karşı içten bir sevgi beslediği düşünülmektedir. Bu dönemde Rus Çarı Vasili'nin ölümü üzerine henüz küçük yaşta olan oğlu İvan tahta geçti. Ancak yaşının küçüklüğü nedeniyle yönetim, önce annesi tarafından, ardından iki boyar sınıfının iktidar mücadeleleriyle sürdürüldü. İktidarın iki boyar sınıfının elinde gidip gelmesi, Rusya'da merkezi otoritenin zayıflamasına yol açtı (Ascher, 2020 s. 57). Moskova'daki bu gelişmeler neticesinde Rus baskısının geçici olarak hafiflemesiyle Kazan Hanlığı, önceki dönemlere kıyasla daha bağımsız siyasi konum elde etti. Öyle ki bunu fırsata çevirerek Ruslar üzerine saldırılarda bulunuyorlardı. Safa Giray'ın bu tavrı Ruslar tarafından hoş karşılanmıyordu. Onu tekrar boyunduruk altına almak isteyen Ruslar, 1535 yılında Kazan'a başarısızlıkla sonuçlanan bir sefer gerçekleştirdi. Ruslar üzerine sefer yapmak isteyen Safa Giray, Nogay Mirzalarına birleşme ve Rusya üzerine büyük bir sefer yapma çağrısında bulundu. Ancak Mirzalar hem onu dinlemedi hem de bu talebini Rusya'ya bildirdiler (Atlasi, 2004 s. 23-24). Nogay Mirzalarının Safa Giray'ın teşebbüsüne iştirak etmemeleri ve dahası bunu Rusya'ya iletmeleri, onların yabancı unsurlara karşı birlik ve dayanışmadan ne denli uzak olduklarını gözler önüne seren mühim bir tarihi vakadır. Safa Giray, Nogay Mirzaların desteğini alamamış olsa da Rusya üzerine seferlerini düzenli bir şekilde yapmaya devam etti. Bu dönemde birçok Rus şehrine sefer düzenlenerek şehirler yakılıp yıkıldı ve pek çok Rus öldürülürken çoğu da esir alındı. Bu olaylar üzerine Ruslar, Kazan'a yönelse de Kırım Hanlığından gelen tehdit ile karşı karşıya kaldı. Kazan'ı kendi hakimiyeti altında gören Kırım Hanı tarafından Moskova Knezine "Kazan'a asker sevk etme. Eğer asker gönderirsen bize elçi gönderme. Ben senin dostun olmam" mealinde bir mektup iletildi. Moskova'nın genç yaştaki knezi, Kazan ve Kırım ordularının aynı anda Rusya'ya hücum etmesinden korkarak bir hamle yapamadı (Ahmerov, 2009 s. 119-120). Sonuç olarak Kırım Hanlığının desteğini alan Kazan Hanlığı Rus seferlerinden korundu.

Safa Giray dış politikada başarılı bir süreç yürütse de iç işlerinde Kazan halkı tarafından sevilmiyordu. Bu sebeple halk tarafından 1541'de kendisine karşı bir ayaklanma başladı. Safa Giray'ı tahtından indirmek isteyenler aynı zamanda Moskova'ya bir elçi göndererek "Biz ulu kneze hizmet ederiz, Han'ı öldürürüz veya onu Rus komutanlarına teslim ederiz" mesajıyla Kazan'a asker gönderilmesini talep ettiler (Atlasi, 2004 s. 25). Safa Giray, Rusya üzerine sonuç alamadığı bir dizi sefer düzenledi. Aynı şekilde Moskova'da askeri hazırlıklar yapılarak Kazan'a kesin sonuç alınmayan saldırılar düzenlendi. Kazan ve Moskova yönetimi arasında barış görüşmeleri için elçiler gidip gelse de sonuç alınmadı. O günlerde Kazan daha da karışmıştı. Safa Giray, Ruslarla iş birliği yaparak kendisini devirmek isteyenlere karşı şiddetli tedbirler almakla meşguldü (Kurat, 1972 s. 177). Şüphelenilen bazı Kazan ayanları öldürüldü. Bazıları şehirden kovuldu (Ahmerov, 2009 s. 121). Nitekim Safa Giray, 1546'da kendisine karşı ayaklananlardan kaçarak Kazan'dan ayrıldı. Ayrılırken yanında Süyün Bike de vardı. Nogay iline giden Süyün Bike, uzun zamandır görmediği memleketine kavuştu. Rus yanlısı Kazanlılar, Moskova'ya elçiler göndererek Kazan Hanı olarak daha önce hanlık yapan Şah Ali'nin başa geçmesini talep ettiler. Bununla birlikte Moskova knezine bağlı kalacakları sözünü verdiler. Kazan'a gelen Şah Ali, kısa süre kaldığı hanlığı sırasında pasif kalarak tek başına hareket edemedi. Kazan'ın işleri Kazan ayanları tarafından yürütüldü (Ahmerov, 2009 s. 123). Safa Giray, Kazan'ı tekrar almak için harekete geçti. Süyün Bike babası Yusuf Mirza'yı eşine yardım etmesi için ikna etti. Velhasıl Safa Giray Kazan'a tekrar geri geldi. Süyün Bike tedbir amacıyla Kazan'a gitmedi, ancak bir süre sonra döndü. Aynı yıl içerisinde oğlu Ötemiş Giray'ı dünyaya getirdi (Atlasi, 2004 s. 28).

Kazan Hanı Süyün Bike

Safa Giray'ın 1549 yılında ölümüyle Süyün Bike yine dul kaldı (Grousset, 2006 s. 514). O sırada oğlu iki yaş civarındaydı. Ötemiş Giray'ı han olarak görse de yaşı küçük olduğu için onun adına devlet işlerine bakan Süyün Bike'yi istemeyen Kazanlılar, Safa Giray'ın Kırım'daki oğlu Bülek Giray'ın Kazan'a han olması için Kırım Hanı'na bir mektup yazıp elçi gönderdiler. Fakat elçilik heyeti yolda Rus Kazakların saldırısına uğradığı için mektup Kırım'a ulaşamadı. Mektubun Moskova'ya Rus Çarına da gönderildiği belirtilmektedir (Kamalov, 2007 s. 139). Kırım'a tekrar elçi gönderilse de kesin bir cevap alınamadı. Han ilan edilen Ötemiş Giray adına Süyün Bike devlet işlerini yürütmeye başladı. Güzel olduğu kadar fazilet sahibi olan Süyün Bike, koca bir devleti idare edecek kadar dirayet sahibi idi (Togay, 1942 s. 27). Her ne kadar Süyün Bike donanımlı ve yetkin bir yönetici profili sergilese de bazı Kazanlılar, yalnızca kadın olmasından dolayı ona gerekli itibarı göstermemekteydi. Kazan'da sayıca azımsanmayacak Moskova yanlısı kesim de Türk millî geleneklerine bağlılığı ve Moskova düşmanlığı ile temayüz etmiş olan Süyün Bike'nin yönetiminden memnun değildi ve onu desteklemiyordu (Ahmerov, 2009 s. 158). Süyün Bike'nin hükümdarlığı, yalnızca dış tehditler ve siyasi krizlerle değil aynı zamanda ataerkil normların hâkim olduğu bir iktidar yapısında kadın olarak var olmanın

getirdiđi yapısal zorluklarla Őekillendi. XVI. yūzyıl Tatar toplumu, yōnetim yetkisini temelde erkek hanlar ūzerinden tanımlayan bir siyasi gelenek sūrdūrmekteydi. Dolayısıyla Sūyūn Bike'nin fiilen iktidara yūkseliŐi, toplumsal cinsiyet bađlamında belirgin bir meŐruiyet sorununu da beraberinde getirdiđi gōrūlmektedir. Bu bađlamda Sūyūn Bike'nin iktidarının dođrudan kiŐisel meŐruiyete dayandırılması yerine hanedan devamlılıđı ve annelik kimliđi ūzerinden temellendirilmelidir. Ođlunun naibesi sıfatıyla yōnetimi ūstlenmesi, kadın olmanın siyasi alandaki meŐruiyet açıđını kısmen telafi etmesine olanak sađlamaktadır. Dolayısıyla “anne” figūrū, onun siyasi otoritesinin hem meŐru hem de sembolik dayanađı haline gelmektedir. Sūyūn Bike, ataerkil bir yapıda kadın kimliđini hanedan bütūnlūđü ve toplumsal dūzenin sūrekli liđi ile özdeŐleŐtirenerek iktidarını gūçlendirmektedir. Ote yandan Sūyūn Bike, devlet iŐlerinde KoŐĉak adlı bir Kırım beyinden danıŐmanlık alıyordu. Ancak onun bu tutumu, bazı Kazanlılar tarafından hoŐ karŐılanmıyordu. Bu durum, yōnetime yōnelik memnuniyetsizliđin artmasına ve Sūyūn Bike hakkında ĉeŐitli asılsız iddiaların ortaya atılmasına neden oluyordu (Acar, 2013 s. 231, Atlasi, 2004 s. 30).

Safa Giray'ın ūlūmū sonrası Sūyūn Bike'nin babası Yusuf Mirza, kızının ūnceki eŐi Can Ali'nin kardeŐi Őeyh Ali ile evlenmesini istedi. Bu konuda Rus ĉarı IV. İvan'a mektup yazarak bu konuda destek istedi (Atlasi, 2004 s. 31). Rus ĉarı kendisine gōnderilen mektuba oldukĉa sevindi ve hemen bir elĉi grubunu gōndererek, en kısa zamanda Őeyh Ali'yi Kazan'a gōndereceđini ilette. Kazan Hanlıđının iŐlerini yūrüten Sūyūn Bike, babasının aksine Ruslarla anlaŐmaya ya da herhangi bir iŐ birliđine sıcak bakmıyordu. Bunun en net gōstergesi 1549 yılındaki Kazanlıların Rus Őehri Murom'a saldırımlarıdır. Sūyūn Bike'nin Rusya'ya karŐı duydūđu dūŐmanlık aĉık bir Őekilde ortadır ve aynı Őekilde Rus ĉarı IV. İvan'ın da ona yōnelik benzer bir dūŐmanlık beslediđi gōrūlmektedir. Bu tutumunun temeli, Safa Giray dōneminde Kazan Hanlıđının Rusya'ya yōnelik saldırımlarında Sūyūn Bike'nin etkili rol oynadıđını bilmesine ve hanlıđın bađımsızlık siyasetinde onun ūnemli katkılar sunduđu dūŐuncesine dayanmaktadır (Atlasi, 2004 s. 33). Buna ek olarak IV. İvan, Kazan Hanlıđının bađımsızlıđına tamamen son vererek bōlgeyi dođrudan Rus hakimiyeti altına almak niyetindeydi. Safa Giray'ın ūlūmūyle birlikte Kazan'da gūĉlū ve istikrarlı bir yōnetimin kalmaması, Rusya'nın uzun sūredir beklediđi siyasi kargaŐa ortamının oluŐmasına zemin hazırladı. Sūyūn Bike, Kazan Hanlıđının siyasi istikrarsızlık ve toplumsal gerilimlerle sarsıldıđı kritik bir dōnemde yōnetimi devraldı. Bu siyasi zeminde Sūyūn Bike'nin kardeŐi Yunus Mirza da Kazan hanı olmak istiyordu. 1549'da han olma isteđi Kazanlılar tarafından kabul edilmedi. Bu olay Nogaylılar ile Kazanlılar arasındaki pek de iyi olmayan iliŐkileri daha da gerdi. Bir yandan Ruslar Kazan'a sefer hazırlıđı yaparken diđer taraftan Nogaylar da aynı amaĉ iĉin hazırlanıyordu. Bu durum Sūyūn Bike'yi hem Ruslarla hem de kendi ailesi ile karŐı karŐıya getirdi. EŐini kaybeden, kūĉuk bir ĉocukla baŐ baŐa adeta iki ateŐ arasında kalan Sūyūn Bike, oldukĉa ūzgūn ve kaygılıydı (Atlasi, 2004 s. 34-35). Sūyūn Bike'nin babası Yusuf Mirza, kızının orada olmasından dolayı Kazan'a karŐı sefer dūzenlemek istemiyordu. Bu sebeple IV. İvan'a bir mektup gōndererek Rusya'nın Kazan Hanlıđı ile anlaŐmasını talep etti. Ancak mektup Moskova'ya ulaŐıđında IV. İvan ĉoktan ordusu ile Kazan'a dođru harekete geĉmiŐti. Bununla birlikte ŐtemiŐ Giray'ın han Őeĉileceđi IV. İvan'a bildirildiđinde kendi onayı olmadan baŐa getirilmesini kabul etmediđini ifade etmesi, Rusya'nın Kazan'a saldıracađının habercisi niteliđindedir. Rus ordusu tarafından on bir gūn sūreyle Kazan kuŐatıldı. Ancak kuvvetli yađmur ve rūzđarın olması, havaların ısınması ile buzların erimeye baŐlaması gibi olumsuz hava koŐulları nedeniyle Rus ordusu dađıldı (KocabaŐ, 1989 s. 30). Sūyūn Bike'nin sadece dıŐ dūŐmanlarla deđil Ruslara yardım eden Őah-Ali ve Astarhan beylerinden olan Yadiđar (Kurat, 2002 s. 441-452) gibi kendi soyundan olan hainlerle de savaŐmak zorunda kalması, onun mūcadelesini birden fazla cepheye yūrüttūđünü gōstermektedir. Tek baŐına verdiđi bu mūcadelede gōsterdiđi ĉaba ve azmi, Sūyūn Bike'nin kahraman olarak anılmasını sađladı (Ūĉok, 2011 s. 210). IV. İvan'ın Sūyūn Bike iĉin sōylediđi “ruh mertliđiyle orduyu komuta eden kadın” Őeklindeki sōylemleri onun cesaretini ortaya koymasına bakımından ūnemlidir. Ruslarla kōklū bir dūŐmanlık olsa da artık kesin barıŐ yapmak isteyen Sūyūn Bike, 1551'de ođlu ŐtemiŐ Giray adına IV. İvan'a mektup gōnderdi. Sūyūn Bike'nin savaŐa giriŐmeden dūŐmanla anlaŐma yapma ūnerisi, hanlıđı ve halkı korumaya yōnelik bir strateji olarak ūne ĉıkmaktadır. Bu yaklaŐım, hanlıđın en zor dōnemlerinde dahi onun hem devletin varlıđını hem de halkın gūvenliđini gōzetererek hareket ettiđini gōstermektedir. Ancak onun bu akılcı ve stratejik hamlesi hanlık yōneticilerinin hakimiyeti ele geĉirme hırsının gōlgesinde kaldı. Bununla birlikte İvan, meselenin ĉōzūmū iĉin mektup gōndermenin yeterli olmadıđını, elĉiler aracılıđıyla bir ĉōzūm yolu bulunması gerektiđini bildirdi (Kamalov, 2007 s. 140). İki ūlke arasında elĉiler gelip gitse de kesin bir ĉōzūm elde edilemedi. Sūyūn Bike'nin Moskova ile barıŐ gōrūŐmeleri yūrütmesi, onun yalnızca sembolik bir figūr olmanın ūtesinde aktif bir diplomatik aktōr olduđunu gōstermektedir. Bununla birlikte hanedanın ataerkil yapısının onun karar alma mekanizmalarındaki yetkisini sınırlandırdıđı muhtemeldir. Sūyūn Bike'nin liderlik pratiđi, Joseph Nye'nin tanımladıđı anlamda bir “yumuŐak gūĉ” anlayıŐının tarihsel bir yansıması olarak ele alınabilir. Nye'nin tanımına gōre yumuŐak gūĉ, bir aktōrūn hedeflerine ulaŐmak iĉin zorlayıcı metotlar yerine ikna, cazibe ve

meşruiyet yollarını kullanma kapasitesidir (Nye, 2005). Süyün Bike'nin, yönetim anlayışını büyük ölçüde diploması ve müzakere temeli üzerine inşa ettiği görülmektedir. Moskova, Kırım ve Nogay beyleriyle kurduğu çok yönlü ilişkiler, onun klasik erkek egemen iktidar anlayışlarının aksine uzlaşmayı temel alan ve denge kurma esasına dayalı bir iktidar stratejisi izlediğini göstermektedir. Dolayısıyla güç kullanımının doğrudan zorlama yerine dolaylı ve diplomatik araçlar üzerinden yürütülmesi bakımından bir "yumuşak güç" siyasetinin örneği olarak değerlendirilebilir.

Rusların Kazan'a yapacakları sefer için hazırlıklar yapıldı. Bu amaçla Kazan'a yakın Zöya Nehri yakınlarına kale inşa edildi. Kısa sürede tamamlanan kalenin inşasından sonra Kazan Hanlığı sahasına ait İdil ve Kama nehirleri geçitlerinin Rus askerleri tarafından tutulması ile Kazan şehri tüm yönlerden abluka altına alındı. Nitekim kalenin inşası ile İdil'in sağ yakasında Moskova'nın hakimiyeti büyük ölçüde yerleşmiş ve neredeyse bölgenin yarısı Rusların eline geçmiş bulunuyordu (Taymas, 1966 s. 30). Bölgede inşa edilen askeri karakollar Rusya'nın askeri varlığını güçlendirirken, yeni savaş taktikleri ile geliştirilen Rus ordusu Kazanlılara karşı üstün bir konuma geldi (Acar, 2013 s. 230-231). Rusların Kazan'a bu kadar yakınlaşması Süyün Bike'yi oldukça tedirgin etti. Bir an önce her yerden asker toplanmasını emretti. Asker yetmeyince dışardan ücretli asker temin etmeyi ve bunların ücretini de kendi hazinesinde ödemeyi düşündü. Süyün Bike, tüm bu çabalarına rağmen Ruslarla savaşmak istemeyen Kazan halkı tarafından desteklenmedi. Onun yanında olan tek kişi Koşçak idi. Kazan'ı Rus tahakkümünden tamamen kurtarıp büyük Türk birliği kurma planı yapan Süyün Bike'nin en büyük destekçisi Koşçak idi. IV. İvan Süyün Bike'nin bu planını öğrendiğinde hemen harekete geçti. Başta Koşçak olmak üzere Kırım beylerinin Kazan'a tamamen hâkim olup yönetimi ele geçirecekleri söylentileri casuslar aracılığıyla yayıldı. Bu söylentiler Kazanlılar arasında Kırımlılara karşı şüphe ve husumetin tohumunu saçtı (Togay, 1942 s. 28). Öte yandan bu desteğe farklı manalar yükleyen Kazan halkı arasında Süyün Bike'ye iftira atılarak Koşçak ile ilişkisi olduğu dedikodusu yayıldı. Hatta Koşçak ile evlenip oğlu Ötemiş Giray'ı öldüreceği iddia edildi. Kazan halkı kendi içinde kavga ederken Ruslar Zöya Kalesi'ne konuşlandılar (Atlası, 2004 s. 39). Kazan'da ekonomik faaliyetleri durduran, halkı tedirgin eden bu durum Rus taraftarlarını yeniden harekete geçirdi. Kazan'da "Kırım tahakkümü" kalkarsa, Rus Çarı ile anlaşmanın ve ekonomik sıkıntuların biteceğinin mümkün olacağı ümidine kapılanların sayısı artıyordu (Kurat, 2002 s. 441-452). Kazanlıların önemli bir kısmı Rusya Çarlığına bağlanmak istediği için Koşçak ve yanındaki Kırımlılar iyice tedirgin olmaya başladılar. Kendilerini yakalayıp Ruslara teslim etmek istediklerinden endişe duyan Koşçak, etrafındaki adamlarla Kazan'ı terk edip Kırım'a dönmeye karar verdi. Kazan'ın etrafı Ruslar tarafından adeta sarılmış halde idi. Rusların eline geçen Koşçak bir süre sonra öldürüldü. Onun Kazan'ı terk etmesi hem Süyün Bike'yi hem de Kazan halkını zor durumda bıraktı (Atlası, 2004 s. 40-41).

Kazan'dan Moskova'ya: Süyün Bike'nin Esir Edilmesi

Ruslardan bağışlanma istemekten başka çareleri kalmadığını düşünen Kazanlılar, Zöya Kalesi'nde bulunan Rus komutanlarına elçi gönderdiler ve kendilerinin affedilmesini, esir edilmemelerini, Süyün Bike ve oğlunun Moskova'ya alınılmasını talep ettiler. Rus komutanları, Kazanlı elçilere Rus Çarına bizzat elçi gönderip bağlılıklarını bildirmelerinin gerektiğini ifade etti. Rus Çarı IV. İvan, Kazanlıların bağışlanma taleplerini olumlu karşıladı ve 'Rus karşıtı duyguların sembolü olan Süyün Bike ve oğlunun, onu destekleyen Kırımlıların Rusya'ya teslim edilmesiyle birlikte Kazan bağışlanacak ve Şeyh Ali, Kazan'a han olacak' şeklinde isteklerini bildirdi (Pelenski, 1974 s. 43, Atlası, 2004 s. 43-44). Rus Çarının ağır talepleri karşısında bazı Kazanlılar kabul etmeyip direnmek istese de boyun eğmekten başka çareleri olmadığını biliyorlardı. Aksi takdirde IV. İvan, Kazan'a sefer düzenleyecekti. Çarın isteği doğrultusunda Süyün Bike ve oğlunu Moskova'ya götürmesi için Petr Serebryani görevlendirildi. Süyün Bike'nin bu olanlardan haberi yoktu. Petr Serebryani, Kazan önde gelenleri ile Süyün Bike'nin sarayına geldi. Neler olup bittiğini anlayamayan Süyün Bike şaşkınlıktan dona kaldı. Usulca sadece "Tanrının yazgısı, Moskova çarının istediği olsun" diyebildi (Hadi Atlası, 2004 s. 46). Bu durum çok ağırla gitti, fenalaşarak bayıldı. Yaşananlar Kazan halkı içinde de galeyana sebep oldu. Süyün Bike'nin acısı, o kadar çarpıcıdır ki halk o acıyı görmezden gelememiştir (Urmançe, 2002 s. 39). Süyün Bike'nin üzgün halini görenler Rusları yurtlarından kovma girişiminde bulunsa da kısa sürede engellendiler. Süyün Bike ölen eşi Safa Giray'ın mezarını ziyaret etmek istedi ve mezarın başında ağlayarak

"Ey benim sevgili han'ım Safa Giray! Görüyor musun? Bütün eşlerinden çok sevdiğin eşini. Şu an ben sevgili oğlum ile Rus yurduna esir olarak gidiyorum. Seninle çok anlak edemedim, çok yaşayamadım. Sen niye benden vakiatsız ayrıldın, neden beni dul, sevgili oğlunu yetim bırakıp kara yerin altına girdin? Sen neredesin. Ben de senin yanına geleyim. İkimiz beraber olalım. Niçin sen beni burada bırakıp gittin, görmüyor musun? Senin biken bizim ebedi düşmanımız olan Moskova Çarının eline veriliyor. Ben tek başıma ona karşı koyamadım. Bana yardım edecek kimse bulamadığım için mecburen ona esir veriliyorum. Eğer dil ve dinimiz aynı olan bir padişahın eline esir gitsydim hiç üzülmez sevinerek giderdim. Sevgili padişahım

benim acı haykırışlarını, ağlayışını, adımı duysa ana karanlıkla abdini açıp beni yanına alsana. Senin labdin sana ve bana han tabta olur, aydınlık saray olur. Ey sevgili padişahım ne zaman indirdiysen ben sana ölenler ile doymayanlar baktıyar olur derdim değil mi? Benim dediğim çıkmadı mı? Sen bunları bilmedin işte. Şimdi sağ kaldığımız halde bize kaygı ve acı geldi. Sevgili hanım, genç ve güzel bikenin kabul etsene! Beni harap etmesene benim güzelliğimden düşmanlar faydalanmasınlar ben senden ayrılmayayım, gülünç duruma düşürüleceğim ve alay edileceğim. Dilleri ve dinleri başka olan yad dillere gitmeyeyim. Sevgili padişahım kim şimdi gelip benim ağlamamı dindirir, Kim benim acı yaşlarımı durdurur. Kim benim canımın kaygılarını dağıtır? Kim benim yanuma gelir, hiç kimse yok. Ben kaygımı kime söyleyeyim, oğluma mı söyleyeyim, o daha süttten ayrılmadı. Babama mı söyleyeyim. O buradan çok uzaktadır Kazanlılara mı söyleyeyim, onlar ki kendi iradeleriyle anlaşarak beni Ruslara veriyorlar. Ey sevgili hanım Safa Giray. Neden sen bana cevap vermiyorsun? Neden kendinden çok sevdiğin bikenin acı yaşlarını duymuyorsun işte burada kapı dibinde acımasız askerler duruyorlar. Onlar beni yirtıcı hayvanların geriye alıp götürdükleri gibi senin yanından alıp götürmek istiyorlar. Bir zamanlar senin eşin olan bütün Kazan Hanlığının bikesi sayılan kişi şimdi yazık ki esir, yoksul ve zayıf bir kul olup kaldı. Eskideki sevinçler o zamandaki keyifle safhalarının yerine şimdi ağlamalar acı göz yaşları geldi. Eski hanlığın mutlu günlerinin yerine acılar, kaygılar ve belalar sardı. Şu an ben ağlayamıyorum da gözlerimden yaş da akıyor. Bitmek bilmeyen acı yaşlar dökemekte gözlerim kör oldu. Çok haykırmaktan sesim kısıldı.” dedi (Atlasi, 2004 s. 47-48).

Süyün Bike Kazan’dan ayrıldığı sırada oldukça bitkin ve üzgün durumdaydı, yürümekte dahi güçlük çektiği kaynaklarda belirtilmektedir. Kendisine refakat eden Rus askerleri, onun Rusya’da esir edilmeyeceğini, öldürülmeyeceğini ve Çar tarafından saygıyla muamele edileceğini ifade ederek kendisini teskin etmeye çalışıyordu. Süyün Bike, 1551 yılının ağustos ayında Kazan’dan ayrıldı. Bu esnada Kazan halkının gösterdiği veda sahneleri yoğun bir duygusal atmosfer içinde derin bir üzüntü ile gerçekleşti (Üçok, 2011 s. 210). Bir gece Zöya Kalesi’nde kalıp ertesi gün Moskova’ya götürüldü. Süyün Bike kaleden ayrılırken Kazan’a bakarak

“Yazık sana kanlı kaygılı şebir. Senin başından tacın düştü, şimdi sen dul kadın gibi yalnız kaldın, sen efendi değil şimdi kul oldun senin şöhretinin hepsi de kayboldu. Sen başsız arslan gibi balsız kalıp iken din her bir padişahlık akıllı padişahlar eliyle idare edilir. Bunlar ile korunur. Bunlar olmazsa kimsenin padişahlığını almaz. Senin güçlü Han’ın öldü, komutanlarının zayıfladı, insanların acınacak hale düştü. Başka padişahlar seni savunmadı. Az da olsa sana yardım etmediler ve bundan dolayı sen yenildin işte. Şimdi sen geçmişteki şanını, o günlerdeki bayramlarını, ziyaretlerini, keyif ve sefalarını özleyip benim ile ağla. Nerede senin geçmişteki hanlık bayramların, güzel günlerin, sevinçlerin nerede? Senin oğlanların beylerinin mirzalarının övünçleri ve ululukları? Nerede senin genç kadınların, güzel kızların? Hani onların şarkıları ve dansları? Bunların hepsi yok oldu bitti. Şimdi senin o günlerinin yerinde balkın inlemesi, oflaması, ağlayışı hiçkırışı kaldı. Senin bal ırmaklarının, içimlik çeşmelerinin aktığı çağların var idi. Şimdi o nehirlerden ve çeşmelerden senin insanların kanları ve acı yaşları akıyor, Rus kılıcı onları bitirinceye kadar da kurumaz. Ey Allah’ım benim başıma gelenleri babama ve anneme gidip insan diliyle haber verecek tez uçan bir kuş nereden bulayım? Ey Allah’ım bizi çekemeyen ve bizim azgın düşmanımızı olan Şeyhali’ye sen hükmet cezasını ver. Beni düşmanımın eline verdikleri için bana gelen kaygılar Şeyhali ile Kazanlıların başına da gelsin. Onların isteği ve İvan’a aldanmaları sonucu ben bu hâle düştüm. Ben esiri, Şeyhali kendisine eş olarak almak istemedi. Beni ulu hatun edesi gelmedi. O benden başka yalnız kendi kadınlarıyla Kazan’da hanlık etmeye kalktı. O bana karşı ulu knezi kışkırtıp onun emri doğrultusunda bizi günahsız iken kendi hanlığımızdan indirtti. Ne için bizi kendi yerimizden söküyorlar, ne için bizi esir ediyorlar? O bana Kazan’da küçük bir parça yer verse ben bundan başka bir şey istemez, ölene kadar orada kalırdım. Ya da beni oturduğum yer olan Nogay ordasına, Cayık ardının ulu beği olan babam Yusuf’un yanına gönderse idi, ben orada babamın evinde yaşar, öksüz ve dul karışımı ölene kadar ağlardım. Moskova’ya gidip Rus yurdunda maskara olup alay edilerek yaşamaktansa kocamın yanında mezarda olmak, acı ölümü tatmak daha iyi olurdu.” diye sitem etti (Atlasi, 2004 s. 50-51). Süyün Bike’nin bu duygularla Kazan’dan alınıp Moskova’ya götürülmesi, esir edilmesi onun boyun eğmesi değil aksine Kazan’da kan dökülmesini önlemeye ve hanlık mirasını korumaya çalışması vatanının selameti için şahsi bir fedakârlık olarak değerlendirilmelidir. Süyün Bike’nin esaretiyle sonuçlanan bu tarihsel olay, sadece bir liderin şahsi kaybını değil aynı zamanda Kazan Hanlığının siyasi bağımsızlığının sonunu ve Tatar halkının tarihsel belleğinde derin izler bırakan simgesel bir kırılma anını temsil etmektedir.

Bu sırada Kazan Hanlığının başına Rusya’nın adına hanlığı yöneten Şeyhali (Şah Ali) geçti. Onu sevmeyen Kazanlılar, IV. İvan’dan onu hanlıktan almasını ve yerine bir vekil tayin etmesini istedi. Bunun üzerine IV. İvan, Aleksı Adaşev’i Şeyhali’yi hanlıktan indirmesi için Kazan’a gönderdi. Nitekim 1552 yılında Şeyhali Kazan’dan ayrıldı. Kazan’da bir Rus vekili olmasına rağmen iç karışıklıklar bir türlü son bulmuyordu. Bu durumdan memnun olmayan IV. İvan, Kazan üzerine yapacağı seferin askeri hazırlığına başladı. Şeyhali’yi de Moskova’ya çağırıldı. Onu çeşitli hediyelerle karşılayıp kendi tarafına çekmeye çalıştı. Yeteri kadar memnun olmayan Şeyhali, Süyün Bike ile evlenmek istediğini bildirdi. Kazan Hanlığını hakimiyeti altına almaya kararlı olan IV. İvan için bu evliliğin hiçbir sakıncası yoktu. Şeyhali’nin isteğini kabul etti. Şeyhali görünüş olarak sevimsiz olduğu için Süyün Bike’nin onu sevmeyeceği aşıkardı. Bu sırada IV. İvan’ın Kazan üzerine

yürüyeceği haberi Süyün Bike'nin babası Yusuf Mirza'yı kızdırdı ve IV. İvan'a bir mektup gönderdi. Mektupta Kazan'a yürüyeceğinden dolayı kızgınlığını belirtirken Süyün Bike'den hiç bahsetmemesi onun Moskova'da olduğundan haberi olmadığını göstermektedir. Yusuf Mirza'nın mektubuna cevap veren IV. İvan, Kazan'ın kadim Rus yurdu olduğunu ve kızmasının yersiz olduğunu ifade etti. Ayrıca Süyün Bike'nin Moskova'da olduğunu, esir olarak alınsa da hürmet gördüğünü ve Şeyhali ile evleneceğini bildirdi (Atlası, 2004 s. 53-55). Bu durumdan rahatsızlık duyan Yusuf Mirza, diğer Nogay Mirzalarına Rusya'ya karşı ortak bir harekât düzenleme çağrısında bulundu. Yusuf Mirza Rusları hiç sevmezdi. Bu sebeple kendisi ve Russever kardeşi İsmail Mirza arasında kavgalar ve çatışmalar eksik olmazdı (Taymas, 1966 s. 29). Dolayısıyla Nogaylar arasında birlik ve beraberlik sağlanamadığı için IV. İvan'a karşı müşterek bir harekât gerçekleşmedi. Çareyi diplomatik yollarla arayan Mirzalar, Rus Çarına mektuplar yazarak Süyün Bike'nin bırakılmasını talep etti. Bu talepleri dikkate almayan IV. İvan'ın temel hedefi en kısa sürede Kazan'ı ele geçirmektir. Süyün Bike'nin esir olarak Moskova'da olmasına üzüntü duyan Yusuf Mirza, defalarca mektup yazarak IV. İvan'dan kızının ve torununun kendisine teslim edilmesini istedi. Yusuf Mirza'nın yanı sıra diğer Nogay Mirzaları da benzer içerikte çok sayıda mektup gönderse de bu talepler IV. İvan nezdinde herhangi bir karşılık bulmadı.

Rus Çarı, Kazan işgalini dini temele dayandırarak ne kadar kutsal olduğunu şu sözlerle ifade etti: *"İsa tarafından himayeme verilen Hristiyanların öldürülmesine dayanamıyorum; inancım ve kiliseye bağlılığım uğrunda son nefesime, ölümüne kadar akıtılan kan için kisasımı istiyorum ve İsa kat'i imanımı görüp biz'i bütün düşmanlarımızdan kurtarır."* Misyonerlerde buna benzer ifadelerle Hristiyanların ve Rusların Kazan'da aşağılandığını ifade ederek Kazan'ın işgal edilmesini dini gerekçelere dayandırdı (Topsakal, 2021 s. 108). Bunun yanı sıra IV. İvan'ın çarlığının ilk dönemlerinde Kazan, Astarhan, Kırım Hanlıklarının ganimet ve köle elde etme amaçlarına hizmet eden saldırılarının neden olduğu kargaşa, yıkım ve sınırları korumanın getirdiği yük, Rusya'ya çok pahalıya mal oluyordu (Riasanovsky & Steinberg, 2016 s. 148). Orta Asya ile Rusya arasında stratejik bir geçiş yolu olarak büyük öneme sahip olan Kazan, Tatar beyleri ile Rusların bölgedeki güç mücadelesinin merkezi konumunda idi. Nitekim Rus Çarı İvan, 20 Ağustos'ta Kazan üzerine yürüdü ve 23 Ağustos'ta şehri kuşattı. Oldukça zor duruma düşen Kazan halkı, Yusuf Mirza'ya elçi gönderip yardım talebinde bulundu. Süyün Bike'yi alıkoymaya devam eden İvan'a karşı büyük bir öfke duyan Yusuf Mirza, tüm Nogay Mirzalarını Rusya'ya karşı ortak bir mücadeleye davet etse de istediği desteği bulamadı ve Kazan'a yardım gönderme imkânı olmadı. Volga ve Yayık bölgesinde 1552 yılı ve sonrasında birkaç yıl devam eden kıtlık, göçebe olan ve geçim kaynağı hayvancılık olan Nogayları derinden etkiledi. Bu çok yönlü kriz ortamında tetikleyici olarak işlev gören kıtlık, birlik ve beraberlik sağlayamayan Nogaylar arasında hem iç çatışmaları körükledi hem de onları dış güçlere karşı savunmasız hâle getirdi. (Akbaba, 2015 s. 314).

Kazan'da iki ay kadar devam eden şiddetli Rus taarruzunun sonunda şehrin surları ve yolları altına barut fiçilerinin koyulup surların yıkılması üzerine 2 Ekim 1552'de şehir düştü (Vernadsky, 2021 s. 134, Saray, 1998 s. 27). Rusya'nın topraklarını genişletme politikasını yürüttüğü bu süreçte işgal ettiği Kazan Hanlığı, hakimiyeti altına aldığı Rus olmayan ilk devletti (Hosking, 2011 s. 170). Böylece Rusya, farklı etnik ve kültürel unsurları bünyesinde barındıran çok uluslu bir devlet olma sürecinde ilk somut adımı attı. Buna ek olarak milattan sonra VI. yüzyıldan beri Volga sahasında devam eden Türk hakimiyeti sona erdi. 1556 yılında Astarhan Hanlığının alınması ile bütün Volga havzasının ve çevresinin kontrolü Rusya'nın hakimiyetine geçti. Yeni bir coğrafi-siyasi konuma yerleşen Rusya'nın tarihte ilk kez Volga'yı kontrol altına alması, Avrasya bozkırının batı kısmını doğudaki ana gövdeden koparmasına yol açtı (Bushkovitch, 2020 s. 68).

Kazan Hanlığının Rus hakimiyetine girdiği dönemde, Süyün Bike'nin Kasım şehrinde bulunduğu düşünülmektedir. Süyün Bike'nin Şeyh Ali ile evliliğinde sürekli huzursuzluk ve anlaşmazlık hakimdi. Süyün Bike'nin yaşamı, ardı ardına yaşanan olumsuzluklarla daha da ağır bir hal aldı. 1553 yılında oğlu Ötemiş Giray'ın dini zorla değiştirildi. Moskova'ya Rus Çarının yanına gönderildi. Onun sarayında yaşamaya başladı, adı Aleksandr olarak değiştirildi, eğitimini burada alacaktı. Bu gelişmeler Yusuf Mirza'nın IV. İvan'a olan kızgınlığını daha da arttırıyordu. Ne olursa olsun oç almak istiyordu. Bu doğrultuda Nogay Mirzalarından destek talep etti. Beklediği talebi bulamayan Yusuf Mirza, Çarın elçi olarak gönderdiği Süyündik ve Tevki adlı elçileri rehin aldı. Bunun üzerine IV. İvan, 1554 yılında Yusuf Mirza'ya gönderdiği mektupta:

"Kızın Süyün Bike'yi göndermediğimiz için senin bize kızgın olduğunu, bunun için bize elçi göndermediğin gibi bizim Kazaklarımızı da göndermediğini dostumuz İsmail Kasay Mirzalar ve ayrıca oğulları bize yazmış idiler. Sen kendin hesapla: senin kızın Süyün Bike Şeyhali'nin kardeşi olan Can Ali Han ile evliydi. Kırım şehzadesi Safa Giray, Kırımlara aldanarak Kazan'a geldi ve Can Ali Han'ı öldürdü. Senin kızın Süyün Bike'yi kendisine alıp ona yazılması uygun olmayan ne kadar çok şerefsizlikler kıldı. Sen bize pek çok defa yazıp kızının Şeyhali'ye ait olduğunu bildirmiş, Safa Giray Han'dan intikam almak istediğini ve ondan kızının alınıp Şeyhali'ye verilmesini arz etmiştin. Biz Safa Giray üstüne birçok kere asker gönderip ona çok sıkıntılar çektirdik. Safa Giray Han öldükten sonra da kızın Süyün Bike Kırımlar ve Kazanlılar ile

birleşerek bize biiyik alçaklıklar yaptı. Bu yapılan alçaklıklar için biz Kazan üstüne yürüdüük. Bize ait olan yurdumuzu almak için pek çok asker gönderdik. O yurt eskiden beri bizim yurdumuzdu. Allah işte bizim yurdumuzu elimize verdi. Kazan'da bize karşı gelenlerin hepsi bizim kılıçlarımızdan geçirildi. Kazın Süyün Bike'yi aldı, senin hatırın için onun alçaklıklarını bağışladık. Senin o dostluğunu besapta tutarak kızına biiyik saygı gösterdik. Onu, Şeyhali Han'a verdik. Safa Giray Han'ın oğlu Ötemiş Giray'ı kendi yanımıza alıp onu oğlumuzu yerinde tutuyoruz. Allah nasip ederse? o biiyüdüğünde biz onu bağışlayıp, yurt sahibi yaparız. O zaman onun hanlığı uygun olur. Düşman kişi böyle yapar mı? Bizim dedemiz Kazan'ı alıp onun hanı olan İlham hanı, annesi ve karısıyla birlikte esir ettiğii, ona neler yaptığii, sana malum olduğu gibi sizin yaşlılarınıza da malumdur. Onların hepsi zorluklar altında öldü değıl mi? Biz senin dostluğunu hatırda tutup öyle yapmadık. Biiyik saygı ile ziyafet ile Kazın Süyün Bike'yi Şeyhali'ye verdik. Torununu ise kendi öz oğlumuz yerinde tutuyoruz. Allah izin verirse ??? yurt sahibi yapmak istiyoruz. Senin kadınlarının faydasız sözlerini dinlemen gerekmez. Bize itaat edip bizim iyiliklerimizi ebediyete kadar beklemeliydin. Sen kadınların sözüne bakarak bizim iyiliklerimizi kötülüğe çevirmesene, Kazaklarımız Süyündik Tulusupov ile arkadaşlarını sıkıntıyla elinde tutup düşmanlığın ile övünüyorsun. Bir şeyi Allah dilemezse onu kim öldürebilir? Biz güçlü Allah'a inanıp bize birisi dostluk ederse onun dostluğuna karşı fazlası ile dostluk gösteririz. Ama birisi Allah'ın adaletini, bizim dostluğumuzu unutursa biz düşmanlık ederiz. Allah'a şükür, Kazan bizim ayaklarımız altında kaldı. Düşmanlarımız bizim erkimizde kaldı. Kendimizin hakeki için Allah'a inanıp hiçbir düşmandan korkmuyoruz. Düşmana karşı her zaman hazırız.” şeklinde karşılık verdi. (Atlasi, 2004 s. 66-67). IV. İvan'ın söz konusu mektubu, Kazan Hanlığının Rus hâkimiyetine girmesini müteakip hem diplomatik hem de ideolojik bir belge olarak öne çıkmaktadır. Nogay ileri gelenlerinden Yusuf Mirza'ya hitaben kaleme alınan mektup; Kazan'ın işgalinin meşruiyetini savunmak, Rusya'nın bölgesel hâkimiyet iddialarını temellendirmek ve muhatabını itaate davet etmek gibi çoklu işlevi içeriğinde barındırmaktadır. Belge dönemin siyasi atmosferini, Rus diplomatik üslubunun karakteristiğini ve bir kadın liderin siyasi alanda nasıl konumlandırıldığını analiz etmek bakımından önem arz etmektedir. Belgede Süyün Bike, “alçaklık” ve “aldanma” temaları etrafında “suçlu” sıfatıyla tanımlanır; kadın figürünün siyasi bir araç ve ahlaki bir eleştiri nesnesine dönüştürüldüğü görülmektedir. Bu durum, dönemin ataerkil diplomasi dilini ve cinsiyet temelli güç algısını yansıtır. IV. İvan'ın Ötemiş Giray'ı “kendi oğlu gibi yetiştirme” söylemi, Rusya'nın yerel hanedan üyelerini denetim altına almak için uyguladığı himaye politikasını ortaya koymaktadır. Ayrıca mektupta “merhamet” ve “tehdit” dilinin iç içe geçtiği görülmektedir. Çar hem bağışlayıcı hem de cezalandırıcı bir otorite rolü üstlenmektedir.

Süyün Bike tam bir Rus kulu olan eşi Şeyhali'yi sevmiyordu. O da kendisini sevmeyen karısından gün geçtikçe nefret ediyor ve ona iyi davranmıyordu. 1553 yılının yazında “Şeyhali İvan'ın emri ile Süyün Bike'nin burnunu kesmiş ona sıkıntılar çekterek öldürmüş” şeklindeki haberlerin yayılması annesi ve babasını çok üzdü. Rus Çarı IV. İvan'a mektup yazılarak haberin doğru olup olmadığı ile ilgi bilgi almak istediler. Süyün Bike'nin türlü eziyetlere maruz kaldığı aşıkardı. Ancak IV. İvan, öldü haberlerinin asılsız olduğunu kanıtlamak için gelen elçileri Süyün Bike'nin yaşadığı şehir Kasım'a gönderdi. Eşi Şeyhali'ye mektup yazan IV. İvan, Süyün Bike'nin burnunu kesip öldürdüğüne dair çıkan haberlerin Yusuf Mirza tarafından duyulduğu, bu haberlerin doğru olmadığını kanıtlamak amacıyla gelen elçileri Süyün Bike'yi bizzat kendi gözleriyle görmeleri için Kasım şehrine gönderdiğini ve Yusuf Mirza'ya bir mektup gönderip kızının sağlığının iyi olduğu bilgisini vermesini bildirdi (Atlasi, 2004 s. 72-73). 1554 tarihi itibarıyla Süyün Bike hakkında kaynaklarda sınırlı bilgi bulunmaktadır. Ölüm zamanı ve yeri kesin olarak bilinmemekle birlikte Kasım şehrinde oğlunun hasretine dayanamayarak 1557 yılında genç yaşta hayatını kaybettiği ifade edilmektedir. Süyün Bike, yurdundan uzakta çeşitli zorluklar içinde esir hayatı sürerek ömrünü tamamladı.

Güzelliğiyle olduğu kadar akıllı ve iyi bir kadın olması ile tanınan Süyün Bike adaletli, dirayetli ve vatanperver yönetim anlayışı sayesinde diğer Kazan hanlarından farklı olarak daha fazla itibar kazandı, bu nitelikleri yalnızca onun döneminde değıl sonraki nesiller tarafından da hatırlanmasına ve Kazan Hanlığı tarihine iz bırakmasına vesile oldu. Özellikle XX. yüzyılın başında cereyan eden olaylar bilhassa Rus-Japon savaşı, 1905-1907 yılları arasındaki Rus devrimi, millî özgürlük konularının tekrar gündeme gelmesi yeni bir dönemin başlangıcına işaret ederek bu süreç millî tarihe, millî kahramanlara olan ilgiyi belirgin bir şekilde arttırdı. Bu bağlamda Tatar tarihi üzerine araştırmalar yapan tarihçilerin çalışmalarında Kazan Hanlığı ve Süyün Bike sıkça ele alındı. Tatar tarihinin önemli konularına olan ilgi doğrultusunda Tatar gençleri için millî tarih konulu konferanslar düzenlendi. Kazan Hanlığı ve Süyün Bike üzerine yapılan konuşmalar, Tatar halkı için bir “ders verici” düzeyde idi. Tatar tarihinin en mühim döneminin Süyün Bike dönemi olduğu belirtilmektedir. Genel anlamda Tatar millî basını Süyün Bike'yi Tatar kadınları arasındaki en önemli ve en saygın kadın olarak büyük bir hürmetle dikkate almaktadır. Tatar yazarlar tarafından onun adını taşıyan dergi, hikâye ve roman gibi eserler yayımlandı (Rami, 2023 s. 747). Günümüzde de anılmaya devam eden Süyün Bike'den hatıra Kazan şehrinde Süyün Bike Minaresi adı ile tanınan kırmızı tuğladan yedi katlı bir kule bulunmaktadır. Bu kule ilgili olarak günümüze kadar ulaşan bir efsane söz konusudur (Yarullina, 2009 s. 130,

Satıcıoğlu, 2021 s. 132). Buna göre: IV. İvan, Kazan'ı işgal ettikten sonra Süyün Bike'yi eş olarak almak istedi. Süyün Bike, bu teklifi ancak yedi gün içinde yüksek bir bina yapılması şartıyla kabul edeceğini söyledi. İvan'ın bu şartı kabul etmesi ile ustalar kısa sürede binayı inşa etti. Ancak Süyün Bike, binayı görmek bahanesiyle en tepeye çıkarak İvan'a teslim olmamak için kendini aşağı attı. Bu olayın tarihî gerçekliği olmadığı kanıtlanmış olsa da Tatar halkı arasında efsane olarak yaşatılmaktadır. Söz konusu efsanenin günümüze kadar yaşatılıyor olması hem Süyün Bike'nin kişiliği hem de Tatar halkının kültürel kimliği açısından derin anlamlar taşımaktadır. Efsanede Süyün Bike onurlu, gururlu ve özgürlüğüne düşkün bir kadın figürü olarak ön plana çıkmaktadır. Korkunç İvan'a boyun eğmeyip ölümü tercih etmesi, bireysel iradesini ve bağımsızlık idealini yücelten sembolik bir eylem niteliğindedir. Bu yönüyle Süyün Bike, yalnızca tarihî bir şahsiyet değil aynı zamanda kadın direnişinin ve haysiyetin simgesi olarak da değerlendirilmektedir. Tatar halkı açısından bu efsane ulusal kimliğin, direniş ruhunun ve özgürlük arzusunun bir yansıması niteliğindedir. Tarih boyunca çeşitli işgallere ve kültürel baskılara maruz kalan toplum, Süyün Bike'nin hikâyesi aracılığıyla geçmişine sahip çıkmakta ve kültürel dayanışmasını güçlendirmektedir. Söz konusu efsane halkın tarih bilincini canlı tutan, toplumsal hafızayı besleyen bir anlatı olarak varlığını sürdürmektedir. Dolayısıyla efsane tarihî gerçeklikten ziyade Tatar halkının onur, özgürlük ve kimlik değerlerini simgeleyen güçlü bir kültürel miras olarak aktarılmaya devam etmektedir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Tarihin terse akışının en çarpıcı örneği olması açısından XV. yüzyılın sonunda bağımsızlığını sağlayan Rusya'nın, Altın Orda Hanlığının mirası üzerine ortaya çıkan hanlıkları hakimiyet altına alması hem Rus hem de Türk-Moğol hanlıkları açısından tarihi sonuçlar doğurdu. Bağımsızlığını elde edip kısa sürede hanlıklar üzerinde hakimiyet kuracak kadar güçlenmesi, Rusya tarihi açısından önemlidir. Altın Orda'nın ardılı olan Kırım, Kazan ve Astrahan gibi hanlıkları arasındaki siyasi ilişkiler, ortak kültüre ve siyasi mirasa rağmen istikrarsız, kısa vadeli ve çıkar odaklı bir yapıya sahipti. Hanlıklar arasındaki bölgesel üstünlük kurma mücadelesi, ortak düşman olan Rusya'ya karşı bir birlik kurulamamasına ve hanlıkların birbirlerinin iç işlerine karışarak zayıf düşmelerine neden oldu. Rusya ise bu dağınık yapıdan ustaca faydalanarak hanlıklar arasındaki ihtilafları kendi lehine çevirdi. İlk olarak Kazan Hanlığının işgali ile başlayan yayılma süreci, Rus Çarlığının çok uluslu bir imparatorluğa dönüşümünün başlangıcı olması açısından tarihi bir dönüm noktasıdır. Kazan Hanlığının son döneminde önemli bir lider ve soylu bir kadın olan Süyün Bike öne çıkmaktadır.

Avrasya coğrafyasında Türk-Müslüman dünyasının nadir kadın yönetici örneklerinden biri olan Süyün Bike'nin özellikle Kazan Hanlığının Rusya'ya karşı direnişinde itidalli ve vakur tavrı, günümüze kadar unutulmaz bir kahraman olarak anılmasına vesile oldu. Bir kadın olarak siyasi ve toplumsal yapıyı yönlendirme becerisi, dönemin ataerkil yapısında nadir görülen bir biçimde toplumsal-siyasal direnişi bilinçli ve planlı bir şekilde yönlendirmesi ve bu sürecin arkasında bir kadın lider olarak yer alması ile dikkat çekmektedir. Süyün Bike'nin liderliği, basit bir naiplik görevinin ötesinde; siyasi, toplumsal ve kültürel dinamiklerle şekillenmiş bir süreçtir. Onun naipliği, dönemin büyük güçleri arasındaki çekişmenin bir sonucu olduğu kadar kişisel strateji ve ayakta kalma çabasının da bir ifadesidir. Kadın lider olarak ataerkil yapı içinde meşruiyet mücadelesi verirken aynı zamanda dönemin diplomatik ilişkilerinde aktif bir rol oynadı. Süyün Bike'nin gösterdiği siyasi ve askeri stratejik duruş, Ruslar için ciddi bir tehdit olarak görülmüşse de Süyün Bike'nin halkını savunma yönündeki kararlılığı ve bir kadın lider olarak yürüttüğü yönetim, dönemin koşulları içinde kayda değer ve saygı uyandıran bir liderlik örneği olarak değerlendirilmektedir. Geleneksel tarih yazıcılığı, Süyün Bike'yi çoğunlukla "trajik bir kadın figür", "Kazan'ın düşüşüyle özdeşleşen bir sembol" veya "Rus yayılmacılığı karşısında çaresiz bir lider" şeklinde tasvir etmektedir. Buna karşın çağdaş tarih yazımı ve toplumsal cinsiyet çalışmaları, bu temsilleri sorgulamakta ve kadınların tarihsel öznelliğini yeniden inşa etme yönünde yeni yaklaşımlar geliştirmektedir. Bu bağlamda Süyün Bike'nin siyasi kimliği, bir hanın eşi ya da naibesi olmanın ötesinde iktidar ilişkileri içinde aktif bir lider olarak değerlendirilmelidir. Onun hanlık nezdindeki diplomatik girişimleri, Moskova ile tesis ettiği temaslar ve Kazan'daki siyasi istikrarı koruma çabaları dönemin ataerkil yapısı içerisinde bir kadın liderin sınırlarını ve olanaklarını ortaya koymaktadır.

Kazan Hanlığının son döneminde siyasi bir şahsiyet olmanın ötesinde bir anne olarak derin bir kişisel üzüntü yaşayan Süyün Bike'nin yaşamı, yalnızca bir devletin çöküşünü değil aynı zamanda annelik bağlamında derin sarsıntıyı gözler önüne sermektedir. 1552 yılında Kazan'ın Rus Çarlığı tarafından işgal edilmesinin ardından oğlu Ötemiş Giray'ın elinden alınarak Moskova'ya götürülmesi, kimliğinin ve dininin değiştirilmesi, Süyün Bike için sadece siyasi bir mağlubiyet değil aynı zamanda annelik yönüne vurulan acı bir darbe niteliğindedir. Annelik kimliğinin bu şekilde tahrip edilmesi, onun için yalnızca kişisel bir acı değil aynı zamanda kültürel bir kimlik yitimi anlamına da gelmektedir. Zira çocuğunun Hristiyanlaştırılması ve Rus ismiyle anılmaya başlanması hem ailevi hem de dini bağların koparılması anlamına gelir ki bu durum Türk-

Müslüman hanedan geleneği açısından çok boyutlu bir yıkımı göstermektedir. Sonuç olarak, Kazan Hanlığının Rusya karşısındaki son dönemlerinin tarihsel hafızada bir direniş ve kahramanlık sembolü haline gelen Süyün Bike, cesareti, onurlu duruşu, anneliği, kadın direnişinin timsali gibi özelliklerinin yanı sıra güzelliği, asaleti ve ahlakıyla döneme damgasını vurmuştur. Milli duruşu ile Ruslara karşı Kazan'ın bağımsızlık mücadelesinin simgesi haline gelerek tarihsel mirası, günümüze kadar ulaşmıştır. Onun vatanperverliği, klasik anlamda bir askerî ya da zaferle sonuçlanmış mücadeleden ziyade siyasî, ahlâkî ve toplumsal düzeyde ortaya çıkmaktadır. O, Kazan Hanlığının en kritik dönemlerinden birinde hanedan mirasını ve halkın birliğini korumaya çalışmış, bağımsızlık ideali uğruna sürgünü göze almış bir devlet kadını olarak tarihe geçmiştir. Süyün Bike'nin hayatı ve mücadelesi, sadece Kazan'ın değil tüm Tatar halkının direnişinin ve onur kaynağının simgesi haline gelmiştir. Bu bağlamda değerli şahsı pek çok efsane, halk anlatısı ve şiir ile yaşatılmaktadır.

Etik Beyan

“*Bir Anne, Bir Kadın, Bir Hükümdar: Kazan'dan Moskova'ya Süyün Bike'nin Mücadelesi*” başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel kurallara, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış ve bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir. Bu araştırma da etik kurul kararı zorunluluğu bulunmamaktadır.

Ethical Declaration

During the writing process of the study “*A Mother, a Woman, a Ruler: The Struggle of Süyün Bike from Kazan to Moscow*” scientific rules, ethical and citation rules were followed. No falsification was made on the collected data and this study was not sent to any other academic publication medium for evaluation. Ethics Committee Permission is not required.

Çatışma Beyanı

Çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması söz konusu değerildir.

Declaration of Conflict

There is no potential conflict of interest in the study.

Finansman

Bu çalışma için herhangi bir kurum veya kuruluştan destek alınmamıştır.

Funding

No funding was received from any institution or organization for this study.

Yapay Zeka ve Türleri Kullanım Beyanı

Bu makalenin yazımında yapay zeka ve türleri kullanılmamıştır.

Statement of Use for Artificial Intelligence and Its Types

Artificial intelligence and its various types were not used in the writing of this article.

Veri Paylaşım Beyanı

Bu çalışmanın verilerini bulguların doğrulanması amacıyla makul bir talep üzerine “etik ilkeler ve yayın politikası”nın ilgili kısmında belirtilen şartlara göre paylaşabileceğimi beyan ederim.

Data Sharing Statement

I declare that, upon reasonable request for the purpose of verifying the findings, I can share the data of this study according to the conditions specified in the relevant section of the "ethical principles and publication policy".

Kaynakça

- Acar, K. (2009). *Orta Çağ'dan Sovyet Devrimi'ne Rusya*. İletişim Yayınları.
Acar, S. (2013). *Kazan Hanlığı-Moskova Knezliği Siyasi İlişkileri (1437-1552)*. Türk Tarih Kurumu.
Ahmerov, A. (2009). *Kazan Tarihi*. (F. Ünal, Haz.). Karadeniz Dergisi Yayınları.
Akbaba, D. E. (2015). Nogay Türklerine Genel Bir Bakış. *Yeni Türkiye* 80, 313-319.

- Ascher, A. (2020). *Kısa Rusya Tarihi*. (Y. Alogan, Çev.). Say Yayınları.
- Ataç, A. M. (1953). *Rusya Tarihi (Türkler ve Komşularıyla Münasebetleri)*. Gnkur. Bşk. Yayınları.
- Atlası, H. (2004). *Kazan Hanlığının Çöküşü ve Süyün Bike*. (H. Coşkunarslan, Çev). Kömen Yayınları.
- Belirtilmemiş. (1328). Kazan Hanlığının Son Günleri. *Türk Yurdu* 19, 575-580.
- Bushkovitch, P. (2020). *Rusya'nın Kısa Tarihi*. (M. Doğan, Çev.). Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Grousset, R. (2006). *Bozğır İmparatorluğu, Atiıla-Cengiz Han-Timur*. (Dr. M.R. Uzmen, Çev.). Ötüken Yayınları.
- Hosking, G. (2011). *Rusya ve Ruslar (Erken Dönemden 21.Yüzyıla)*. (K. Acar, Çev.). İletişim Yayınları.
- İnalçık, H. (1996). Giray. *TDV İslam Ansiklopedisi* C. XIV, 76-78.
- Kamalov, İ. (2007). "Tatar Prensesi Süyümbike ve Kazan'ın Ruslar Tarafından Ele Geçirilmesi". *Avrasya Fatihî Tatarlar*. Kaknüs Yayınları.
- Khodarkovsky, M. (2021). *Türkistan ve Avrasya Steplerinde Rus Yayılmacılığı (Bir Sömürge İmparatorluğunun oluşumu 1500-1800)*. (M. A. Koç, Çev.). Selenge Yayınları.
- Kocabaş, S. (1989). *Kuzey'den Gelen Tehdit Tarihinde Türk-Rus Mücadelesi*. Vatan Yayınları.
- Kurat, A. N. (1987). *Rusya Tarihi (Başlangıcından 1917'ye kadar)*. Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Kurat, A. N. (1972). *IV-XVIII. Yüzyıllarda Karadeniz Kuzeyindeki Türk Kavimleri ve Devletleri*. Türk Tarih Kurumu.
- Kurat, A. N. (2002). *Kazan Hanlığı (1437-1556)*. *Türkler*. VIII, 441-452. Yeni Türkiye Yayınları.
- Kuş, A. (2018). Bir Fransız Gezgininin Kaleminden Kırım Tatarları: Nogaylar. XVIII. *Türk Tarih Kongresi* C. X. 129-150. Türk Tarih Kurumu.
- Meram, A. K. (1969). *Türk-Rus İlişkileri Tarihi*. Kitap Yayınları.
- Novoselyskiy, A. A. (2011). *XVII. Yüzyılın Birinci Yarısında Moskova Devletinin Tatarlarla Mücadelesi*. (K. Ortaylı, Çev.). Türk Tarih Kurumu.
- Nye, J. S. (2005). *Yumuşak Güç, Dünya Siyasetinde Başarının Yolu*. (R. İ. Aydın, Çev). Elips Kitap.
- Onmuş, H. (1966). *XVI. Yüzyılda Kazan Hanlığında Kırım-Kasım- Astarhan Süllaleleri Devresi (1521-1557)*. İstanbul.
- Ostrowski, D. (2002). Kazan Hanlığı'nda İdarî Yapı. *Türkler*. VIII, 453-459. Yeni Türkiye Yayınları.
- Pelenski, J. (1974). *Russia and Kazan Conquest and Imperial Ideology (1438-1560)*. Paris.
- Rami, İ. (2023). XX. Yüzyıl Başı Tatar Edebiyatında Süyümbike Hanbike İmgesi. *Mutad*, X(2), 745-762.
- Riasanovsky, N. V. Ve Steinberg, M. D. (2016). *Rusya Tarihi Başlangıçtan Günümüze*. (F. Dereli, Çev). İnkılap Yayınevi.
- Saray, M. (1989). Altın Orda Hanlığı. *TDV İslam Ansiklopedisi* C.II. 535-540.
- Saray, M. (1998). *Türk-Rus Münasebetlerinin Bir Analizi*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Satıcıoğlu, H. (2021). Tataristan'daki Süyün Bike ve Azerbaycandaki "Bakü Kız" Kuleleri Kaynaklı Ortaya Çıkan Efsaneler Üzerine Bir İnceleme. *Bişkek Gumanitaryk Universiteti Carysıy*, 130-133.
- Tansü, Y., Çerkezoğlu, S. (2020). Yeni Çağda Bir Türk Devleti: Kazan Hanlığı Üzerine. *Türkoloji*(100), 100-119.
- Taymas, A. B. (1966). *Kazan Türkleri -Türk Tarihinin Hazin Yaprakları-*. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.
- Togan, A. Z. V. (1912). *Türk ve Tatar Tarihi*. Kazan.
- Togan, A. Z. V. (1981). *Umumi Tür Tarihinine Giriş*. C.I. Enderun Yayınları.
- Togay, M. F. (1942). Sevim Bike. *Türk Amacı Dergisi*, Sayı 1. 22-29.
- Topsakal, İ. (2021). *Rus Misyoner Kaynaklarına Göre Rus Çarlığı ve Türkler (1552-1917)*. Ötüken Yayınları.
- Türkoğlu, İ. (1988). Kazan Hanlığı. *TDVİA*, 25.136-138. İstanbul.
- Urmançe, F. İ. (2002). *Liro-Epos Tatar Srednego Povolj'ya: Osnovnyye Problemy y İzuçeniya Bayıtov*. Kazan. Tatarskoye Knijnoye İzdatel'stvo.
- Üçok, B. (2011). *İslam Devletlerinde Türk Naibeler ve Kadın Hükümdarlar*. Bilge Kültür Sanat.
- Vernadsky, G. (2021). *Rusya Tarihi*. (D. Mızrak, E. Ç. Mızrak, Çev.). Selenge Yayınları.
- Yakubovskiy, A Yu. (1976). *Altın Ordu ve Çöküşü*. (H. Eren, Çev.). Milli Eğitim Basımevi.
- Yarullina, R. (2009). Tatar Rivayetlerinde Kazan Şehri. (Ç. Z. Çetin, Çev). *Karadeniz Black Sea*. 126-130.
- Zaitsev, İ. V. (2002). Astrahan Hanlığı. *Türkler*. VIII, 460-465. Yeni Türkiye Yayınları.

EXTENDED ABSTRACT

The 15th century was a period in which the Golden Horde weakened and entered a phase of fragmentation, while Russia began to establish political unity and emerge as an independent power. During this transitional period, the Kazan Khanate was founded in 1437 by Ulugh Muhammad as one of the successor states of the Golden Horde and soon engaged in a power struggle with the Grand Duchy of Moscow. In the Battle of Suzdal in 1445, the Kazan Khanate defeated Moscow and reimposed tribute payments on Russia. However,

following the death of Ulugh Muhammad, internal unrest began to surface within Kazan. Around the same time, Ivan III rose to power in Moscow and pursued a policy of centralization by unifying the Russian principalities. He also rejected paying tribute to the Golden Horde, marking the de facto end of Mongol dominance with the standoff at the Ugra River in 1480. The Crimean Khanate played a decisive role in Russia's path to independence by opposing the Golden Horde and supporting Moscow. After securing its independence, Russia turned its attention eastward, identifying the Kazan Khanate as its primary target. Despite failed campaigns in 1469 and 1478, Russia took advantage of internal strife in Kazan and occupied the city in 1487, establishing a semi-autonomous khanate under Russian control. However, this arrangement was short-lived. In 1502, Muhammad Amin ascended to power and launched a renewed struggle for independence, achieving success in a military campaign against Moscow in 1505. These developments marked the beginning of a long and complex relationship between the Kazan Khanate and Russia. Syn Bike was one of the last rulers of the Kazan Khanate and the daughter of Yusuf Mirza, a noble of the Nogai lineage tracing back to Genghis Khan. Born in 1515, she was renowned for her beauty, nobility, and intelligence. Her first marriage was to Jan Ali, a Kazan Khan supported by Russia; however, the marriage was shaped by political pressures and ended shortly thereafter. Jan Ali's pro-Moscow stance provoked public resentment, and he was ultimately killed during a revolt. Later, she married Safa Giray, the son of the Crimean Khan. This union proved to be more harmonious both politically and personally. Syn Bike supported her husband's anti-Russian policies and emerged as a leading figure of the nationalist faction in Kazan. During Safa Giray's reign, the Khanate intensified its pressure on Russia, although it failed to secure the support of the Nogai nobles. Despite this, Safa Giray continued to launch military campaigns against Russian territories, achieving some notable successes. Domestically, however, Safa Giray was unpopular among the people. In 1541, a rebellion forced him to flee Kazan. Accompanied by Syn Bike, he sought refuge in the Nogai lands. Determined to reclaim his throne, he launched a campaign to retake Kazan, with Syn Bike successfully persuading her father, Yusuf Mirza, to support the effort. Following their successful return, Syn Bike gave birth to their son, temiş Giray, that same year. After Safa Giray's death in 1549, Syn Bike began to rule the Kazan Khanate on behalf of her young son, temiş Giray. However, due to being a woman and her anti-Moscow stance, she failed to gain the support of the people, especially the pro-Moscow faction. Her reliance on a Crimean nobleman named Koşcak as an advisor in state affairs further increased the dissatisfaction among the populace. Syn Bike's father, Yusuf Mirza, wanted his daughter to marry şeyh Ali, the brother of her former husband Can Ali, in order to restore political balance. To achieve this, he requested support from the Russian Tsar Ivan IV. However, Syn Bike was not in favor of cooperating with the Russians, and she even approved the Kazan forces' attack on the Russian city of Murom in 1549. This assault further intensified Ivan IV's hostility toward Kazan. Taking advantage of the political unrest in Kazan, Ivan IV launched a military campaign, but due to harsh weather conditions, the Russian army was forced to retreat. During this time, Syn Bike drew attention with her bravery and was referred to as the "woman who commanded an army." Although she attempted to establish peace by sending a letter to Ivan IV in the name of her son, this effort was unsuccessful. In 1551, the Russians began constructing fortresses around Kazan and placed the city under siege. Syn Bike tried to gather soldiers from all directions and even considered hiring mercenaries with funds from her own treasury. However, the people of Kazan were unwilling to fight. Only Koşcak supported her, but rumors about a supposed romantic relationship between them and claims that she would kill her son temiş Giray to marry Koşcak damaged her reputation and trust among the people. Some factions in Kazan wanted to surrender to the Russian Tsardom. Feeling threatened by this growing sentiment, Koşcak and his supporters decided to flee to Crimea. However, Koşcak was captured by the Russians and eventually killed. His departure left both Syn Bike and the Kazan Khanate vulnerable and defenseless. After the death of her husband, Safa Giray, in 1549, Syn Bike ruled the Kazan Khanate on behalf of her young son, temiş Giray. However, due to both her being a woman and her anti-Moscow stance, she was unable to gain sufficient support in Kazan. Taking advantage of the internal unrest, Russian Tsar Ivan IV (Ivan the Terrible) began exerting pressure on Kazan. In 1551, the people of Kazan, seeking forgiveness from the Russians, agreed to send Syn Bike and her son to Moscow. This deeply wounded Syn Bike, who was forcibly taken from her palace and sent to Moscow with her son as a captive. Syn Bike left Kazan in 1551 in a state of great sorrow. The people of Kazan showed some resistance to her departure, but it was quickly suppressed. She became known in history for her emotional speech at the grave of her late husband, Safa Giray. Following this, Shah Ali (şeyh Ali) was appointed as the new ruler of Kazan by order of Ivan IV, but the local people did not support him. In 1552, Ivan IV launched a military campaign and captured the city. Thus, the Kazan Khanate was destroyed, marking the end of Turkic rule in the region. By annexing Kazan, Russia incorporated a non-Russian state for the first time and took a significant step toward becoming a multi-ethnic empire. During

this period, the exile of Süyün Bike and the forced conversion of her son, whose name was changed to Alexander, angered her father, Yusuf Mirza. Although he repeatedly requested the return of his daughter, Tsar Ivan rejected all such appeals. Ivan claimed that Kazan had historically belonged to Russia, that Süyün Bike was treated with respect, and that her son was being raised like his own. Süyün Bike's marriage to Shah Ali was unhappy. In 1553, rumors spread that her nose had been cut off and she had been killed, although Ivan denied these claims. After 1554, historical records about her became scarce. It is believed that she died in 1557, in the city of Kasimov, unable to bear the longing for her son. Despite her tragic end, Süyün Bike is remembered as a wise, just, and patriotic leader, who earned more respect than many Kazan rulers of her time and left a lasting legacy in the history of the Kazan Khanate.